

Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esitysluonnoksesta ulkomaalaislain muuttamisesta

Viite: VN/8021/2022-SM-3, 10.5.2022

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia. Tarkoituksena on tehdä tarvittavat muutokset EU:n turvapaikkamenettelydirektiivin mukaisen rajamenettelyn käyttöönottamiseksi Suomessa.

Lausuntopyynnössä pyydetään erityisesti ottamaan kantaa rajamenettelyn soveltamiseen ilman huoltajaa olevien alaikäisten hakijoiden kohdalla. Menettelydirektiivissä rajataan rajamenettelyn ja ulkomaalaislaissa nopeutetun menettelyn soveltamista tämän ryhmän kohdalla. Direktiivi jättää kansallisen sääntelyn varaan muun menettelyn aikaisen liikkumisvapauden rajoittamisen järjestämisen sekä menettelyn päättämisen.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Rajamenettelyn soveltaminen yksin maahan tulleisiin lapsiin ja lapsiperheisiin on haastavaa, ja yleisellä tasolla lapsiasiavaltuutettu ei kannata menettelyn käyttöönottoa lasten kohdalla. Hallituksen esitysluonnosta on kuitenkin vielä täydennettävä, jotta asiaan voidaan ottaa kantaa tarkemmalla tasolla.
- Hallituksen esitysluonnoksen lapsivaikutusten arviointia tulee tarkentaa.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu keskittyy lausunnossaan arvioimaan hallituksen esitysluonnosta lapsiin liittyvien seikkojen osalta.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa yleisellä tasolla, että rajamenettelyä harkittaessa tai sitä sovellettaessa lapsiperheisiin ja yksin maahan tuleviin lapsiin, on ensisijaisena harkintaperusteena kaikissa vaiheissa oltava lapsen etu. Hallituksen esitysluonnoksessa lapsen edun sisältöä tulisi avata tarkemmin muun muassa kuvaamalla seikkoja, joita erityisesti tulisi ottaa huomioon siinä käsitellyissä tilanteissa. Lapsivaikutusten arviointia tulisi myös tarkentaa siten, että arvioinnissa selkeästi esitettäisiin, miten lapsen etua – lapsen oikeuksien toteutumista – on punnittu erilaisissa tilanteissa. Lapsiasiavaltuutettu kehottaa tekemään huolellisen lapsivaikutusten arvioinnin jo sääntelyn vaihtoehtoja harkittaessa, jotta valittava vaihtoehto toteuttaisi lapsen etua mahdollisimman täysimääräisesti.

Rajamenettelyn soveltaminen on rajattu koskemaan vain tilanteita, joissa turvapaikkahakemus tehdään ulkorajan rajanylityspisteellä tai laittoman ulkorajan ylityksen yhteydessä (ehdotettu ulkomaalaislain 104 a §) ja hakemus voitaisiin jättää tutkimatta (ulkomaalaislaki 103 §) tai se voitaisiin ratkaista nopeutetussa menettelyssä (104 §). Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan yleisellä tasolla rajamenettelyn soveltaminen lapsiin (lapsiperheisiin ja yksin maahan tulleisiin lapsiin) on haastavaa ja ensisijaisesti tulisi harkita, että lapset rajataan rajamenettelyn ulkopuolelle kokonaan. Käytännössä lasten tilanteen arviointi olisi rajamenettelyn lyhyessä neljän viikon määräajassa jo lähes mahdotonta, kuten myös hallituksen esitysluonnoksessakin yksin maahan tulleiden lasten osalta todetaan (s.11). Kohdassa 5.1. Vaihtoehdot ja niiden valinta on esitetty näkemyksiä siitä, miksi menettelyä ei tulisi soveltaa yksin maahan tulleisiin lapsiin (s. 29). Lapsiperheiden osalta hallituksen esitysluonnoksessa ei asiaa pohdita samalla tarkkuudella. Alaikäisiin kohdistuvat vaikutukset on arvioitu kohdassa 4.2.5 vain hyvin yleisellä tasolla sen kannalta, että rajamenettelyssä rajoitetaan liikkumista vastaanottokeskuksen alueelle ja mainitaan tiukat kriteerit säilöönnotolle.

Hallituksen esitysluonnoksessa ei vielä ole esitetty sääntelyä rajamenettelyn soveltamisesta yksin maahan tuleviin alaikäisiin hakijoihin. Esitysluonnoksen mukaan soveltamisesta tullaan päättämään lausuntopalautteen perusteella. Lapsiasiavaltuutettu kuitenkin katsoo,

että sääntelyvaihtoehtojen vaikutusten arviointi sekä säännösehdotusten tekeminen ja niiden perustelujen laatiminen kuuluu lainvalmisteluprosessin perusvalmisteluun.

Jyväskylässä 23.5.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies
”